

EXAMENSARBETE

Våren 2015

Sektionen för Lärande och Miljö

Förskollärarytbildning, utbildningsvetenskap

Pedagogisk Dokumentation

*”Det går liksom inte att komma ur spår och det är ju ett hjälpverktyg,
det hjälper till”.*

Författare

Maria Bergquist

Maria Johansson

Handledare

Gisela Hofmann

Examinator

Lena Bäckström

1 Abstract

Examensarbete kring pedagogisk dokumentation där syftet har varit att undersöka hur några förskollärare uppfattar begreppet, hur de arbetar med det och vilka eventuella hinder som kan uppstå.

Semistrukturerade gruppintervjuer av förskollärare i par och en grupp om tre förskollärare användes. En fenomenografisk ansats för genomförande av examensarbetet för att synliggöra den variation av uppfattningar som funnits bland respondenterna.

Resultatet visade att det måste finnas ett gemensamt förhållningssätt och förståelse för de teorier som skapar plattformen för den pedagogiska dokumentationen. Det krävs att den pedagogiska dokumentationen aktivt används i praktiken och barnen måste bli en del av den pedagogiska dokumentationen såväl genom delaktighet kring innehållet som i reflektioner kring genomförda aktiviteter. Det krävs stöd från en chef som är väl insatt i begreppet.

Nyckelord: pedagogisk dokumentation, systematiskt kvalitetsarbete, lärprocesser, uppföljning, utvärdering, förskola

2 Innehållsförteckning

2	Abstract	0
4	Förord.....	3
5	Inledning	4
6	Vårt syfte med studien	4
6.1	Problemformulering	5
6.2	Frågeställningar	5
7	Bakgrund och forskningsöversikt	6
8	Vad är pedagogisk dokumentation?	8
9	Konstruktionistisk teori som teoretisk bakgrund	10
10	Metod och Genomförande	10
10.1	Urval	13
10.2	Forskningsetiska överväganden.....	13
10.3	Validitet, reabilitet och generaliserbarhet.....	14
11	Resultat	15
11.1	Förskollärarnas beskrivning av pedagogisk dokumentation	15
11.2	Pedagogisk dokumentation i verksamheten	17
11.2.1	Barnens roll i den pedagogiska dokumentationen	18
11.2.2	Pedagogisk dokumentation som utvärdering av verksamheten	19
11.3	Svårigheter.....	20
11.3.1	Brist på kunskap.....	20
11.3.2	Tidsbrist	20
12	Diskussion.....	21

13	Slutsats	24
14	Litteraturförteckning	26
15	Bilaga 1	28
15.1	Intervjufrågor	28
	Bilaga 2	29
15.2	Samtyckesblankett	29

3 Förord

Vi vill tacka våra respondenter som ställt upp och varit tillgängliga med tid och engagemang för att göra våra intervjuer möjliga. Vi vill även tacka våra respektive chefer för att de ställt upp på de förutsättningar som våra valideringsstudier inneburit under åren vi studerat.

4 Inledning

I förskolan arbetas det med olika typer av dokumentationer, exempelvis informationsbrev till föräldrar, collage på vad barnen har gjort, bildspel av olika slag samt dokumentationer som är till för förskollärarna för att utveckla verksamheten. Begreppet pedagogisk dokumentation är fortfarande en relativt ny term i den svenska förskolan. Vi upplever i vår vardag som verksamma förskollärare att det finns en osäkerhet kring detta arbetssätt och dess innebörd. Det dokumenteras vad barn gör, men hur och vad barn lär och att reflektera över detta tillsammans med barnen sker kanske inte lika ofta. Om medvetenheten kring pedagogisk dokumentation ökar, så tror vi att även kvaliteten i förskolan ökar. Genom den pedagogiska dokumentationen kan vi skapa en verksamhet där barnen har möjlighet att bli medvetna om sitt eget lärande.

Den pedagogiska dokumentationens innehåll och utförande tror vi är långt ifrån självklar. Vi menar att det krävs långa och många diskussioner i arbetslagen kring hur vi ska förhålla oss till begreppet pedagogisk dokumentation, vad arbetssättet innebär och vilka eventuella hinder som kan uppstå i arbetet. Därför är vi intresserade av att undersöka hur några förskollärare i förskolan samtalar om, diskuterar kring och arbetar med pedagogisk dokumentation. Detta är vårt examensarbete i förskollärarytbildningen vid Högskolan Kristianstad som handlar om pedagogisk dokumentation.

5 Vårt syfte med studien

Synen på barns lärande har förändrats genom tiderna. Tidigare har utgångspunkten i synen på barns lärande varit något som sker i steg och etapper, något som kan bockas av från en lista (Skolverket, 2012). I och med förskolans läroplan som kom 1998, flyttades ansvaret från Socialstyrelsen till Utbildningsdepartementet. Det blev då tydligt att lärandet började ta allt större plats i förskolan. Då väcktes även tankar kring hur vi dokumenterar barns utveckling och lärande. Detta blev ännu tydligare då läroplanen reviderades 2010 (Skolverket, 2010). Dessutom gjordes flera tillägg i läroplanen där ett av dem var ett helt

nytt kapitel, som behandlar uppföljning, utvärdering och utveckling, det vill säga hur vi ska dokumentera barns lärprocesser i förskolan.

Förskolläraren ska ansvara för att dokumentation, uppföljning och analys omfattar hur barns förmågor och kunskaper kontinuerligt förändras inom målområdena i förhållande till de förutsättningar för utveckling och lärande som förskolan bidrar med. (Skolverket, 2010, p.15)

5.1 Problemformulering

I vårt arbete i förskolan tar vi del av och använder olika former av dokumentationer. Som förskollärare deltar vi även i olika typer av diskussioner, exempelvis vid nätverksträffar eller studiedagar, där vi samtalar om hur man kan uppfatta innehållet i dokumentationer. Vi har erfarenhet av att förskollärares tolkningar av barns lärande är mångfacetterat, vilket gör att vi möter flera olika uppfattningar som berör vad barn lär och hur de lär. Vi arbetar inom förskolans verksamhet i olika kommuner och har i våra gemensamma diskussioner uppmärksammat att arbetsgivare såväl som kollegor har olika uppfattningar av begreppet pedagogisk dokumentation och dess innebörd. Vi upplever även att begreppen dokumentation och pedagogisk dokumentation kan uppfattas som samma sak.

Vårt syfte med examensarbetet är att få kunskap om hur några förskollärare uppfattar begreppet pedagogisk dokumentation, hur de använder sig av den och vilka hinder som finns för att använda den pedagogiska dokumentationen i den dagliga verksamheten.

5.2 Frågeställningar

Syftet kommer att undersökas utifrån följande frågeställningar:

- Vad anser förskollärarna att pedagogisk dokumentation är?
- Hur används pedagogisk dokumentation i verksamheten?
- Vilka hinder upplever förskollärarna i arbetet med pedagogisk dokumentation?

6 Bakgrund och forskningsöversikt

I detta avsnitt utgår vi från senare tids forskning om pedagogisk dokumentation i förskolan.

I Alnerviks (2013) studie upptäckte lärarna hur det inte räckte att tänka och tala om förändringar utan att de var tvungna att själva prova nya sätt att arbeta på. Exempelvis blev det nödvändigt att analysera och förändra förhållningssättet i arbetslaget. Lärarna beskrev och jämförde sina olika arbetssätt och gjorde det därmed möjligt att expandera sin förståelse för den pedagogiska praktiken. Alnervik beskriver *den förändrade verksamheten* där man utgår från det kompetenta barnet och ser det som självständigt och tänkande, det här förändrade förhållningssättet uppstod när förändringsarbetet och den pedagogiska dokumentationen pågick hos de förskolor som medverkade i studien. I Alnerviks avhandling framgår det att när förskollärarna började arbeta med pedagogisk dokumentation så förändrades arbetets utformning. Förskollärarna gick från en förplanerad verksamhet till en experimenterande och tolkande verksamhet, där lärarna insåg att de behövde ställa mer aktiva frågor till barnen för att uppmärksamma deras meningsskapande. Arbetet med pedagogisk dokumentation tillsammans med barnen blev då en del av den dagliga verksamheten och inget extra för förskollärarna att arbeta med. Ett av Alnerviks resultat som framkommer i avhandlingen, är att det ofta blir motsättningar när nya arbetssätt införs och att det kan uppstå svårigheter när den gamla organisationen inte fungerar med de nya idéerna. Alnervik betonar även att verksamheten behöver genomföra strukturella förändringar på ett praktiskt plan för att den pedagogiska dokumentationen ska kunna genomföras som det är tänkt. Alnervik poängterar att det kan vara svårt att starta upp arbetet med pedagogisk dokumentation eftersom analysarbetet och dokumentationsformen kan förstås på olika sätt. Detta gör att arbetet med pedagogisk dokumentation kan förstås som både *rörligt* och *rörligt*.

Bjervås (2011) menar i sin studie att pedagogisk dokumentation som verktyg kan användas för att rikta uppmärksamhet mot meningsskapande processer som kan bidra till

ett livslångt, lustfyllt lärande. Genom olika varianter av pedagogisk dokumentation får barn en möjlighet att lyftas fram som individer med förmågor och kunskaper inför varandra. I Bjervås avhandling framkommer det att lärarna anser att dokumentationerna medverkar till vidgade möjligheter för barn att visa sina förmågor, använda dessa och utveckla nya förmågor. En av slutsatserna i Bjervås avhandling är att förskollärare i sitt arbete med pedagogisk dokumentation där verksamheten bedöms, även gör bedömningar av det enskilda barnet. Dokumentationerna bedöms trots detta i hög grad vara berikande underlag för att diskutera vad som sker i verksamheten. Lärarna i studien anser att risken för att barnen objektivieras minskar med den pedagogiska dokumentationen som arbetsform, då den gemensamma reflektions-processen där olika tankar kring det som dokumenterats lyfts fram. En av Bjervås slutsatser är att pedagogisk dokumentation inte ska användas oreflekterad. I Bjervås resultat visar det sig att pedagogisk dokumentation har potential att vara ett alternativt bedömningsverktyg som kan skapa förståelse för barns meningsskapande relaterat till vad förskollärare i förskolan erbjuder barnen. Detta betyder enligt Bjervås att pedagogisk dokumentation kan ses som ett bedömningsverktyg samtidigt som det är ett verktyg för att stödja barns lärprocesser.

Elfströms (2013) avhandling visar att för att möjliggöra arbetet med pedagogisk dokumentation enligt läroplanen för förskolan, är det nödvändigt att lärarna innehar förståelse för både filosofiska och teoretiska perspektiv, för att kunna reflektera och analysera. Det krävs också kunskap och praktiska färdigheter för att förskollärarna ska kunna dokumentera enskilt och tillsammans med barnen med hjälp av olika medier. Elfström har i sin studie kommit fram till att genom arbetet med pedagogisk dokumentation synliggörs olika frågor i relation till barns lärstrategier och barns lärande, samt hur barnens egna frågor kan lyftas och bli en del av planeringen av förskolans verksamhet. Ett av resultaten i Elfströms avhandling visar hur komplext det vardagliga utvecklingsarbetet på förskolan är. Många problemställningar och frågor blir möjliga att tillgå och diskutera kring när förskollärare använder sig av pedagogisk dokumentation. Ytterligare ett resultat som Elfström kommer fram till är att när lärarna blev involverade i

barnens egna frågor, bidrog den pedagogiska dokumentationen till ytterligare fördjupning av arbetet. Elfström kom även fram till att förskollärare behöver en organisation som stödjer dem i deras analys, reflektion och det experimenterande förhållningssättet. Arbetslaget behövde hjälp att organisera arbetsprocesser, samt att få tid att läsa in sig på nya teorier och på sikt få använda sig av dessa i sitt arbete. Detta visade sig ta tid att utveckla i en personalgrupp.

Åberg och Lenz Taguchi (2005) beskriver hur den pedagogiska dokumentationen skapar förståelse för barns olika vägar till kunskap. Tillsammans med barnen skapas möjligheter att genom pedagogisk dokumentation komma fram till ett demokratiskt arbetssätt. I och med detta arbetssätt är metoden föränderlig och vikten ligger vid att hela tiden sträva efter att den pedagogiska processen hålls levande utifrån barnens förmågor, intressen och nyfikenhet. Åberg och Lenz Taguchi betonar vikten av att både barn och förskollärare får möjlighet till att reflektera över en specifik händelse och sitt lärande i förhållande till detta. ”Reflektionen är en förutsättning för att ständigt kunna utveckla vårt pedagogiska arbete” (Åberg & Lenz Taguchi, 2005 p.14). Författarna beskriver vidare att det är den vuxnes ansvar att ge barnen möjlighet och förutsättningar till reflektion. Åberg och Lenz Taguchi menar att genom dokumentationsarbetet får förskollärarna möjlighet att synliggöra de olikheter och likheter som finns i barngruppen, vilket leder till en ökad delaktighet för barnen. Barnens förståelse och olika lärprocesser synliggörs genom den pedagogiska dokumentationen och detta ger förskollärarna möjlighet att skapa sammanhang där barns tankar utmanas vidare, vilket kan inspirera barnen till att söka ny kunskap.

7 Vad är pedagogisk dokumentation?

Pedagogisk dokumentation handlar om att se och förstå vad som pågår i verksamheten utan förutbestämda förväntningar och normer det vill säga raka motsatsen till de observationer som tidigare genomfördes (Skolverket, 2012). Efter revideringen 2010 av

Läroplanen för förskolan framhåller det att det är förskollärarens ansvar att dokumentera, följa upp och analysera varje barns utveckling och lärande för att sedan kunna skapa en verksamhet som ger goda villkor för lärande och utveckling (Skolverket 2010; Skolverket 2012). Viktiga aspekter som betonas är kunnande i förhållande till kunskap och lärande i förhållande till processer. Utgångspunkten för pedagogisk dokumentation är att lyssna in vad som sker bland barnen och synliggöra det genom dokumentationen, tillsammans med barnen (Wehner- Godée, 2010). Dokumentationen blir pedagogisk först när barn och förskollärare tillsammans fått möjlighet att diskutera, reflektera och föra dialoger kring innehållet (Dahlberg, Moss & Pence, 2011; Åberg & Lenz Taguchi 2005). Genom den pedagogiska dokumentationen synliggörs både barns och vuxnas pågående lärande, den utgår från det som sker bland barnen i de pågående aktiviteterna och de relationer barn och vuxna befinner sig i, för att fånga upp och utmana dem vidare (Åberg & Lenz Taguchi, 2005). Det är viktigt att påminna sig om att pedagogisk dokumentation är en process där fokus ligger på hur barn lär till skillnad från de utvecklingspedagogiska tankarna som bland annat Pramling Samuelsson (2003) tar utgångspunkt i, där fokus ligger på vad barn lär sig. Det krävs en kombination av båda delarna för att uppnå bästa resultat. Pedagogisk dokumentation skapar en möjlighet till förbindelse mellan det som hänt och nuet och vad som komma ska genom processen. Den sätter saker i rörelse mot framtiden och fungerar som en reflektion över vad som varit (Lenz Taguchi 2012; Pramling Samuelsson & Sheridan 2006). Därför är det av stor vikt att dokumentationerna finns tillgängliga för barnen i verksamheten. De kan då fungera som en förbindelse mellan barnen och de frågor de arbetar med. Arbetssätten är avgörande för vilka möjligheter som finns att förstå det som händer i barngruppen och hur kvaliteten i förskolan kan utvärderas och utvecklas. Förskolans uppdrag är komplext och mångfaciterat, här kan pedagogisk dokumentation ses som en sammanhållande kraft när det gäller att fullfölja uppdraget i att dokumentera, följa upp och utveckla förskolans verksamhet. Det teoretiska synsätten kan länkas samman med praktiska tillvägagångssätt och förhållningssätt, tillsammans utgör de en kunskapsapparat som både barn och

förskollärare är en del av. Läroplanen är en viktig del i denna kunskapsapparat eftersom den ger målsättningar för arbetet att driva och utveckla verksamheten (Skolverket 2010; Skolverket 2012).

8 Konstruktionistisk teori som teoretisk bakgrund

Konstruktionistisk teori har utvecklats med hjälp av postkonstruktionistisk teori. Denna teori utgår ifrån att kunskap, liksom världen, människorna och samhället är föränderligt och hela tiden utvecklas (Skolverket, 2012). Kunskap uppstår och förändras i möten med andra människor och miljöer den förhandlas fram och ser olika ut i olika sammanhang beroende på individerna i gruppen. Enligt detta synsätt bestämmer inte lärarna på förhand vad eller vilken kunskap som ska uppstå i barnens utforskande. Det beror i stället på sammanhanget och samspelet mellan förskollärare och barn där förskolläraren är medskapare av kunskap och delaktig i att skapa kunskap tillsammans med barnen (Alnervik 2013; Dahlberg & Lenz Taguchi 1994; Dahlberg, Moss & Pence 2002).

9 Metod och Genomförande

Vi har använt oss av intervjuer för att samla in vår empiri till vår undersökande studie. Vi använde oss av semistrukturerade gruppintervjuer av förskollärare i par och en grupp om tre förskollärare, där vi i förväg presenterade frågorna (se bilaga) för respondenterna (Davidsson, 2007). Vi valde att lämna ut intervjufrågorna i förväg för att deltagarna skulle få tid och möjlighet att fundera över hur de uppfattar begreppet pedagogisk dokumentation och hur de förhåller sig till detta i sin verksamhet. Att lämna ut frågorna i förväg kan innebära både fördelar och nackdelar. Fördelarna kan vara att förskollärarna kommer förberedda och insatta i ämnet att de inte blir överraskade av det som vi vill samtala kring. Nackdelarna kan vara att respondenterna förbereder sina svar så att de blir alltför tillrättalagda det vill säga att de ger de svar de tror förväntas av dem. Vi har bortsatt från detta för att vi genom följdfrågor ger respondenterna möjlighet till att tänka vidare och utveckla sina svar. Vi ser det därför som en fördel att de kommer förberedda

till intervjuerna. Den här metoden gav oss möjlighet att vara flexibla i våra intervjufrågeställningar. Genom att frågorna var öppna gav de respondenterna möjlighet att fritt berätta om ämnet. Denscombe (2009) beskriver hur intervjuer kan vara en bra metod att samla in data när det gäller att få insikt i människors åsikter, uppfattningar, känslor och erfarenheter. Under intervjuerna fungerade vi som moderatorer vars uppgift var att hålla diskussionerna inom de ramar vi förutbestämt. En fördel med att göra gruppintervjuer har varit att deltagarna redan kände varandra och var vana vid att samtala och diskutera pedagogiska frågor tillsammans.

Denscombe (2009) belyser vikten av att skapa en förtroendefull relation till de intervjuade för att de ska känna sig trygga att delta fullt ut. Därför inledde vi med att presentera oss och vårt examensarbets syfte och sedan låta deltagarna presentera sig själva och sin verksamhet. Denscombe (2009) beskriver vikten av att respondenterna känner sig trygga för att våga svara ärligt på frågorna och vi upplevde att så var fallet hos alla våra respondenter. Anledningen till detta tror vi beror på att de själva har valt att delta, att deltagarna kände varandra och att intervjuerna genomfördes på för dem en trygg plats som de själva valt.

Davidson (2007) beskriver svårigheter som kan dyka upp vid materialinsamling genom intervju, till exempel kan det vara svårt att inte leda respondenterna in på de svar som vi förväntar oss. Detta kan undvikas genom att ställa öppna frågor och att moderatorn håller sig i bakgrunden. För oss var det svårt att inte bli allt för engagerade i samtalen och dela med oss för mycket av våra egna åsikter och erfarenheter. Vi spelade in hela intervjuerna med hjälp av diktafoner. Vi var båda med under alla intervjuer och båda intog en lika aktiv roll i intervjuandet. Efter varje intervju transkriberade vi materialet direkt för att ha innehållet så färskt i minnet som möjligt. Den sammanlagda mängden inspelat material bestod av 3 timmar och 43 minuter. Det transkriberade materialet bestod av sextioåtta

sidor skrivna i dialogform. Detta material är det vi har använt i vår resultatanalys och diskussionsanalys.

Vi använder oss av en fenomenografisk ansats för vårt genomförande av vår studie, där vi utgick från några förskollärares variationer av uppfattningar kring begreppet pedagogisk dokumentation. Fenomenografin utgår från individens sätt att förstå sin omvärld, den riktar sig mot variationen mellan människors sätt att uppfatta omvärlden, istället för deras likheter. Fenomenografin strävar efter en fördjupad förståelse av individens lärande och av de sätt att förstå omvärlden som är ett resultat av lärandet (Fejes & Thornberg, 2015; Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2003).

En fenomenografisk teori ger möjligheter att analysera fram de sätt varpå respondenterna ger uttryck för hur de tänker och förstår sin omvärld. Inom fenomenografin använder man sig av intervjuer med relativt öppna frågor så att de intervjuade får möjlighet att fundera, reflektera och uttrycka sig kring den företeelse som ska undersökas (Pramling, Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003). När vi använder oss av en fenomenografisk teori får vi möjlighet att beskriva människors kvalitativt skilda sätt varpå de uppfattar en företeelse. Fenomenografin är en teori som betonar förståelse och tolkning det vill säga en individs beskrivning av fenomenet. Genom intervjuer kan forskaren rikta uppmärksamheten mot ett specifikt fenomen som ska undersökas. Inom fenomenografin handlar det inte om rätt eller fel, utan det är individens egna uppfattningar kring fenomenet som är det intressanta för intervjun (Denscombe 2009; Fejes & Thornberg, 2015).

Vi har valt att använda oss av kvalitativ metod för vår studie eftersom det är förskollärarnas tankar och uppfattningar kring ett begrepp som vi vill undersöka. Kvalitativ forskning styrs av forskarens egna erfarenheter och åsikter som tolkas in i det empiriska materialet. Denna typ av forskning anses vara förankrad i verkligheten. Detta datamaterial kan vara rikligt och detaljerat och ger oss möjlighet att ställa djupgående

frågor och även följdfrågor och göra rättvisa åt det sociala livets många olika nyanser. Det som kännetecknar den kvalitativa forskningen är att den inriktar sig på vanliga händelser, i vanliga miljöer, forskaren får på så sätt grepp om hur verkligheten ser ut. Den kvalitativa forskningen ger möjlighet till alternativa förklaringar, då den bygger på forskarens tolkningsskicklighet (Denscombe, 2009). Därför använder vi oss av den fenomenografiska forskningsansatsen eftersom vi är intresserade av att försöka tolka variationen av uppfattningar hos några förskollärare gällande begreppet pedagogisk dokumentation som är en väsentlig del i förskollärarens uppdrag.

9.1 Urval

Vi har besökt fyra förskolor i fyra olika kommuner belägna i Västra Götaland. Vi fick förslag att kontakta dessa förskolor vid olika utbildningssammanhang kring pedagogisk dokumentation och genom kontakt med tidigare arbetsplatser. Vi tog kontakt med förskolorna genom att ringa och maila dem och frågade då om de ville ställa upp på intervjuer inför vårt examensarbete. Vi visste inte på förhand hur långt de olika förskollärarna kommit i arbetet med pedagogisk dokumentation. Vi visste inte heller vilka respondenterna var, det gjordes upp slumpmässigt på de respektive utvalda förskolorna. Eftersom det kan vara svårt att få förskollärare att lämna verksamheten för att träffa oss anpassade vi oss efter deras förutsättningar med tid och plats för att på så sätt möta respondenterna när deras verksamhet tillät. Sammanlagt har vi intervjuat nio förskollärare, samtliga kvinnor med varierande ålder och antal år i yrket.

9.2 Forskningsetiska överväganden

Innan vi påbörjade intervjuerna delade vi ut en samtyckesblanket till våra respondenter (se bilaga 2) där vi utgick från de forskningsetiska principerna när de gav sitt samtycke till att delta i studien. De forskningsetiska principerna är antagna av det Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet i mars 1990. Dessa är tillsvidare gällande och därför är vi bundna att förhålla oss till dem (Vetenskapsrådet, 2002). Det finns fyra

huvudkrav som vi som forskare måste rätta oss efter när vi samverkar med uppgiftslämnare och undersökningsdeltagare.

Dessa fyra är följande: Informationskravet- Forskaren ska informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningens syfte.

Samtyckeskravet- Deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan.

Konfidentialitetskravet- Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer ska ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem.

Nyttjandekravet- Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål.

9.3 Validitet, reabilitet och generaliserbarhet

Begreppet validitet benämner Denscombe (2009) som trovärdighet, det vill säga att den insamlade datan ska vara så trovärdig som möjligt. För att öka validiteteten i vårt examensarbete har vi medvetet valt fyra förskolor i vitt skilda kommuner. Anledningen till detta är att vi upplever att man i olika kommuner har kommit olika långt i arbetet med pedagogisk dokumentation. Hade vi valt att fokusera endast på en kommun hade svaren troligtvis varit annorlunda, baserat på våra egna erfarenheter av att ha arbetat med pedagogisk verksamhet i flera olika kommuner. Från början hade vi tänkt besöka två förskolor, men i samråd med vår handledare utökade vi med ytterligare två förskolor vilket betyder att vi gick från fyra till nio respondenter. Det betyder att vi har kunnat samla in fler förskollärares uppfattningar och erfarenheter om begreppet pedagogisk dokumentation. Denscombe (2009) benämner reabilitet som något väsentligt för en forskningsstudie. Med detta menar han att om studien utförs korrekt bör samma resultat visa sig i andra studier, utförda av andra forskare. Våra respondenter har lämnat engagerade och personliga svar i diskussionerna som förts vilket vi anser gör vår studie

relativt tillförlitlig i förhållande till de vi intervjuat och de förutsättningar de beskriver. För att säkerställa generaliserbarheten i studien har vi utgått från tidigare nämnda forskning och teorier för att fastställa datan som senare beskrivs i resultatet. Det är viktigt att ha i åtanke att dessa svar är de enskilda förskollärarnas egna uppfattningar som inte behöver representera varken kommun eller förskola.

10 Resultat

I den här delen kommer vi att presentera våra respondenters svar i förhållande till vårt examensarbets syfte. All personal som våra respondenter benämner har vi för enkelhetens skull valt att benämna som förskollärare. Detta för att vi omöjligt kan veta hur deras arbetslag är sammansatta yrkesmässigt. De intervjuade förskollärarna presenteras som förskollärare 1-9. För att synliggöra resultaten har innehållet i intervjuerna kategoriserats i tre temaområden där två av dem sedan delats in i underkategorier, utifrån studiens forskningsfrågor:

- Vad anser förskollärarna att pedagogisk dokumentation är?
- Hur används pedagogisk dokumentation i verksamheten?
- Vilka hinder upplever förskollärarna i arbetet med pedagogisk dokumentation?

Analys presenteras i slutet av varje kategori med utgångspunkt i den konstruktionistiska teorin.

10.1 Förskollärarnas beskrivning av pedagogisk dokumentation

Pedagogisk dokumentation är ett arbetsverktyg som synliggör barns lärande och utveckling. Det är även ett redskap som skapar möjligheter att utveckla sin kompetens. Den pedagogiska dokumentationen finns med i verksamheten för att synliggöra barns lärande och utveckling. Det är viktigt att den pedagogiska dokumentationen hålls levande och att den är en del av verksamheten.

Det är väldigt individuellt hur begreppet uppfattas. Det finns inte någon förutbestämd mall eller strategi för hur pedagogisk dokumentation ska se ut istället är den pedagogiska dokumentationen ständigt i förändring beroende på barngruppen och arbetslaget. Genom den pedagogiska dokumentationen synliggörs barnens intressen vilket möjliggör för förskolläraren att ge stöd och tillföra inspiration för att utveckla barnens lek och lärande enligt läroplanens strävansmål.

Ja den är ju lite som en amöba typ så att den är ju hela tiden formbar i mötet med varandra (Förskollärare 5).

Det är barnens lärprocesser som ska vara i fokus och deras intressen som ska ligga till grund för den dagliga verksamheten. Barnen måste vara delaktiga i hela lärprocessen. Deras erfarenheter, meningsskapande och nyfikenhet ligger till grund för innehållet i den pedagogiska dokumentationen, den pedagogiska dokumentationen *är* verksamheten. När man tar med barnen i arbetet med pedagogisk dokumentation är det viktigt att man är flexibel och är beredd på att man kanske måste göra på ett annat sätt och förändra sin planering utifrån vad barnen uttrycker, förstår och intresserar sig för.

För mig måste pedagogisk dokumentation vara grundfundamentet för hela verksamheten (Förskollärare 2).

Pedagogisk dokumentation är ett systematiskt dokumenterande över vad som ska ske i verksamheten. Det är förskollärarnas planering kring ett projekt, för att skapa överblick och struktur och vilka läroplansmål som ska uppfyllas samt vem som ansvarar för vilka delar. Pedagogisk dokumentation är olika typer av reflektion i arbetslaget, både muntligt och skriftligt. Den fungerar som minnesanteckningar för förskollärarna att använda vid utvärderingar av olika slag. Pedagogisk dokumentation handlar om att kartlägga barnets utveckling och lärande samt att dokumentera vad barnen behöver träna mer på och deras nyvunna kunskaper.

Att man diskuterar runt dem och reflekterar om hur vi ska hjälpa det barnet för att lära sig eller kunna utvecklas på bästa möjliga sätt (Förskollärare 8).

Analys

I vårt insamlade material kan vi utifrån vår tolkningskicklighet utläsa att det finns olika uppfattningar kring begreppet pedagogisk dokumentation. Vi är medvetna om att vi tolkar materialet i resultatet utifrån våra egna förutsättningar och egna erfarenheter.

Förskollärarna uttrycker att pedagogisk dokumentation kan uppfattas på olika sätt och att den är föränderlig i mötet med andra vilket stämmer in på den konstruktionistiska teorin. En uppfattning är att den pedagogiska dokumentationen är en del av verksamheten och att det är barnens lärprocesser som ska vara i fokus och att det är barnens intressen som ska ligga till grund för den dagliga verksamheten. Barnen måste vara delaktiga i hela lärprocessen. Vi ser att dessa uppfattningar grundar sig i den konstruktionistiska teorin kring barns lärande så som det beskrivs i Skolverkets stödmaterial (Skolverket, 2012).

Pedagogisk dokumentation beskrivs även som olika typer av reflektion i arbetslaget, både muntligt och skriftligt. Här uttrycks det att det handlar om att förskollärare skriftligt kartlägger barnets utveckling och lärande både i grupp och individuellt. De uttrycker att det handlar om att dokumentera vad barnen behöver träna mer på och deras nyvunna kunskaper. Här kan vi skönja en grundsyn som bygger på den utvecklingspsykologiska teorin där fokus ligger vad barnet förväntas klara av vid en viss ålder och mognad och inte vad barnen själva uttrycker att de är intresserade av.

Utifrån detta synliggörs att begreppet pedagogisk dokumentation som ett verksamhetsredskap, långt ifrån är befast bland förskollärarna som vi har intervjuat.

10.2 Pedagogisk dokumentation i verksamheten

Här presenteras förskollärarnas beskrivning av hur de arbetar med pedagogisk dokumentation i verksamheten.

10.2.1 Barnens roll i den pedagogiska dokumentationen

En beskrivning av arbetet med den pedagogiska dokumentationen är att barnen är aktiva i dokumenterandet och de kan påverka innehållet i verksamheten genom dokumentationen. Därför görs den mesta pedagogiska dokumentationen på plats tillsammans med barnen. När barnens nyfikenhet och intressen förändras måste miljön anpassas utifrån barnens behov. För att den pedagogiska dokumentationen ska vara tillgänglig för barnen används väggar, golv och tak, samt digitala verktyg. Det pedagogiska dokumentationsarbetet tillsammans med barnen har blivit en naturlig del av verksamheten.

Jag tycker att det viktigaste är att barnen får delta i den, det handlar om att ge dem tillgång till den och verkligen sätta ord på lärandet (Förskollärare 4).

Barnens rätt att avstå från att delta i en del av ett projekt måste respekteras. För att få barnen engagerade och intresserade måste man ställa rätt sorts frågor och barnen måste få träna på att svara som de själva tycker och tänker och inte vad de tror att den vuxne förväntar sig som svar.

Tillsammans med barnen arbetar man med dokumentationer som sedan publiceras. De finns olika dokumentationsverktyg såsom film, foto, intervjuer och barnalster. Med appen PicCollage läggs bilder och text in för att synliggöra vad barnen har gjort och det är barnen som väljer vilka bilder de vill ha med.

En annan beskrivning av hur arbetet med pedagogisk dokumentation går till är att den pedagogiska dokumentationen inte alls görs tillsammans med barnen. Den utförs av förskollärarna under planeringstiden och inte i barngruppen. Det är förskollärarna som publicerar dokumentationer på förskolans digitala arbetsverktyg och det är sällan barnen är delaktiga när arbetet görs. Det som görs i verksamheten dokumenteras och publiceras.

Jag kan inte säga att vi gör någon dokumentation tillsammans med barnen (Förskollärare 9).

10.2.2 Pedagogisk dokumentation som utvärdering av verksamheten

Pedagogisk dokumentation används i verksamheten som ett utvärderingsverktyg. Genom reflektionstid tillsammans i arbetslaget där den pedagogiska dokumentationen är i fokus kan man utveckla sitt arbetsområde, tema/projekt etc. Den pedagogiska dokumentationen bör hela tiden finnas med som ett stöd i arbetet med att planera verksamheten utifrån barnens intressen och lärande. Den fungerar samtidigt som en hjälp för barnen och förskollärarna för att synliggöra och utveckla de olika läroprocesserna. Den pedagogiska dokumentationen används för att blicka tillbaka, se var man befinner sig nu och hur man ska gå vidare. Reflektion, samtal och diskussion om var barnen befinner sig i processen är en viktig del av den pedagogiska dokumentationen för att vidareutveckla barnens lärande. Pedagogiska dokumentationen ligger till grund för det systematiska kvalitetsarbetet.

Vi ska bygga erfarenheterna på det som barnen gör så går man vidare så har vi reflektion tillsammans i arbetslaget (Förskollärare 3).

Analys

Vi kan i vårt material utläsa olika sätt att använda sig av den pedagogiska dokumentationen. Den ena är att ta utgångspunkt i den konstruktionistiska teorin. Här är det barnens erfarenheter, meningsskapande och nyfikenhet som ligger till grund för innehållet i den pedagogiska dokumentationen. Barnen dokumenterar sitt lärande tillsammans med förskolläraren som agerar medforskare. Stort fokus läggs på lärandeprocessen, hur och vad barnen har lärt sig i slutändan. Den pedagogiska dokumentationen används för att blicka tillbaka, se var de befinner sig nu och hur de ska gå vidare. Den är ett hjälpmedel både för barn och vuxna.

Utifrån det andra synsättet är pedagogisk dokumentation ett hjälpmedel endast för förskollärarna. Vi kan tänka oss att detta grundar sig i vilket teoretiskt perspektiv förskollärarna utgår från när de ser på barns lärande. De som tar utgångspunkt i förmedlingspedagogiken uttrycker att den pedagogiska dokumentationen är till för

förskollärarna för att dokumentera barnens kunskaper och utvecklingsbehov. Stort fokus läggs på görandet och inte lärprocesserna.

Båda arbetssätten innebär att all typ av dokumentation används för att utvärdera verksamheten.

10.3 Svårigheter

Här presenteras några aspekter som respondenterna lyfte fram vilket kan försvåra arbetet med pedagogisk dokumentation.

10.3.1 Brist på kunskap

Det tar lång tid att komma igång med arbetet kring pedagogisk dokumentation. Det krävs att man har en tydlig chef, som själv är insatt i begreppet och kan leda arbetet framåt. En uppfattning är att det är oklart uppifrån vad och hur man arbetar med pedagogisk dokumentation. Det förväntas av chefen att man ska veta hur pedagogisk dokumentation används utan att ha fått tillräcklig utbildning kring begreppet. Den utbildning som getts har varit generell, väldigt varierande och varit till för att inspirera personalen. Men den egna planeringstiden upplevs inte räcka till för ytterligare dokumentationsuppgifter.

Vi har inte fått förklarat vad det innebär och hur vi ska göra med den. Med de här problemen behöver vi ha tydlighet uppifrån (Förskollärare 9).

En svårighet är att det finns olika yrkesgrupper med olika erfarenheter och kunskaper inom samma arbetslag. Därför kan det vara svårt att komma fram till ett gemensamt arbetssätt när man ser på barns lärande genom olika ”glasögon”. Pedagogisk dokumentation är en lång process, det räcker inte att läsa en bok för att förstå hur man ska göra. Det måste prövas och skapas erfarenheter kring.

10.3.2 Tidsbrist

Det finns inte tillräckligt med tid för att läsa in sig på litteratur och teorier kring begreppet för att kunna starta upp och genomföra arbetet med pedagogisk dokumentation.

Det finns mycket kunskap bland personalen men det ges inte någon tid för att delge varandra i samtal och diskussioner om man varit på exempelvis en utbildning eller kurs.

Men det är det här att få ihop det och få ut det till alla. Det måste ges tid till detta och vi har ju tidsbrist hela tiden (Förskollärare 7).

Analys

I arbetet med pedagogisk dokumentation upplevs två aspekter som försvårar arbetet. Den ena är bristen på utbildning kring begreppet och dess användning. Den andra är bristen på tid till reflektion och att genomföra arbetet.

Vi kan koppla dessa nämnda svårigheter till att det krävs utbildning kring begreppet och dess genomförande.

11 Diskussion

Examensarbetets syfte var att undersöka hur några förskollärare uppfattar begreppet pedagogisk dokumentation, hur de använder sig av den i verksamheten samt vad som kan vara problematiskt i detta arbete.

I vårt resultat framträder en bild av två skilda sätt att uppfatta och arbeta med pedagogisk dokumentation. Det ena sättet förhåller sig till pedagogisk dokumentation såsom skolverket beskriver i stödmaterialet Uppföljning och utvärdering för förändring (Skolverket, 2012) där den pedagogiska dokumentationen är en del av verksamheten tillsammans med barnen. Den andra uppfattningen av begreppet visar på att den pedagogiska dokumentationen blir ytterligare ett enskilt moment i verksamhetens dokumentationsapparat. Det framgick det även att pedagogisk dokumentation har en gemensam nämnare på de olika förskolorna. Alla de intervjuade förskollärarna beskrev att dokumentationen hade barnens utveckling och lärande i fokus. De delade uppfattning gällande syftet med pedagogisk dokumentation, nämligen att den är ett arbetsverktyg för att utvärdera verksamheten. Tidigare forskning som vi tagit del av beskriver pedagogisk

dokumentation som ett arbetsverktyg som ska styra verksamheten på förskolan (Åberg & Lenz Taguchi, 2005; Skolverket, 2012).

När vi analyserat våra intervjuer framgår det att de förskolor som arbetat länge med pedagogisk dokumentation har samma uppfattning av begreppet och dess arbetssätt som framställs i tidigare nämnda forskning. Här kan vi se en skillnad jämfört med de förskolor som vi uppfattar inte har kommit lika långt i sin process. En aspekt som vi finner speciellt intressant är att de förskolor som kommit längre i sitt arbete med pedagogisk dokumentation inte anser tiden vara ett hinder. Den pedagogiska dokumentationen ses som en del av den dagliga verksamheten och genomförs till största del i barngruppen tillsammans med barnen. Förskollärarna på dessa förskolor använder istället en stor del av sin planeringstid för reflektion av olika slag vilket även Åberg och Lenz Taguchi (2005) uppmärksammar. Däremot ser det annorlunda ut för de förskollärarna som inte har kommit så långt i arbetet med pedagogisk dokumentation. De upplever att tiden inte räcker till och att det innebär merarbete istället för en omstrukturering av verksamheten. Den fortbildning som förskollärarna fått har varit till för att inspirera istället för att introducera.

Vi kan se att några av våra respondenter ger barnen möjlighet att delta i diskussioner och reflektioner kring olika läroprocesser vilket även Åberg & Lenz Taguchi (2005) menar är en nödvändighet för den pedagogiska dokumentationen. Det här stämmer också in på Bjervås (2011) resultat som beskriver vikten av att barns uppmärksamhet riktas mot meningsskapande processer för att möjliggöra ett livslångt och lustfyllt lärande. Vidare beskriver Bjervås vikten av att använda dokumentationerna för att skapa möjlighet för barnen att visa sina förmågor och använda dessa när de utvecklar nya förmågor. Vi instämmer i Bjervås resonemang eftersom detta synliggörs även i vårt examensarbete, där förskollärarna beskriver hur de arbetar med pedagogisk dokumentation och hur den är tillgänglig och anpassad för barnen och deras behov, både i miljön och utifrån deras förmågor.

De förskollärare som beskriver pedagogisk dokumentation endast som ett verktyg för att utvärdera verksamheten upplever vi inte har anammat den *förändrade verksamheten* såsom Alnervik (2013) beskriver i sin studie. Vi kan skönja att de här respondenterna fortfarande befinner sig i en förplanerad verksamhet och har inte nått dithän där den pedagogiska dokumentationen är den del av verksamheten. Vi menar att de fortfarande befinner sig kvar i den gamla organisationen där förskollärarna planerar och genomför en relativt styrd verksamhet i olika lärandesituationer. Detta innebär att de riskerar att utesluta en experimenterande och tolkande verksamhet där förskollärarna ställer aktiva frågor till barnen för att uppmärksamma deras meningsskapande. Detta tror vi kan vara en anledning till att förskollärarna upplever arbetet med den pedagogiska dokumentationen som tidskrävande och svår att ta sig an till skillnad från de respondenter som inkluderar den pedagogiska dokumentationen i verksamheten.

Vi fann även i vårt material att de förskollärare som har en chef som är väl insatt och påläst om begreppet ger sin personal förutsättningar för att pröva det nya arbetssättet och ge dem tid att samtala och diskutera kring begreppet pedagogisk dokumentation. Vikten av en organisation som stöttar sin personal och är tydlig vid implementeringen av arbetet med pedagogisk dokumentation är en viktig poäng som både Alnervik (2013) och Elfström (2013) belyser i sina respektive avhandlingar. Alla respondenter betonade att för ett lyckat arbete kring pedagogisk dokumentation spelar deras närmsta chef en betydande roll.

I vårt examensarbete framkommer det även en bild där förskollärarna uttrycker vikten av att ha en gemensam grund vad gäller såväl filosofiska som teoretiska perspektiv för att tillsammans och enskilt kunna reflektera och analysera. Detta stämmer väl översens med vad Elfström kommit fram till i sin studie, där hon beskriver att det krävs kunskap och praktiska färdigheter för att förskollärarna ska kunna dokumentera enskilt, i arbetslaget och tillsammans med barnen. Elfström beskriver vidare att arbetslaget behöver hjälp i att organisera arbetsprocesser samt att få tid att läsa in sig på nya teorier vilket våra

respondenter tydligt efterfrågar. Arbetet med pedagogisk dokumentation är alltså något som måste få ta tid att utveckla i en personalgrupp. Detta stämmer väl överens med de resultat vi kommit fram till där våra respondenter tydligt uttrycker antingen att det tagit tid att komma igång med den pedagogiska dokumentationen eller att de saknar tid och teoretiska grundkunskaper för att komma igång.

12 Slutsats

Vi har kommit fram till att vårt material påvisar liknande resultat som den tidigare forskning vi tagit del av. Några gemensamma nämnare vi funnit är:

- Det måste finnas ett gemensamt förhållningssätt och förståelse för de teorier som skapar plattformen för den pedagogiska dokumentationen, vilket även Elfström (2013) kommit fram till i sin studie.
- Det krävs att man aktivt kommer igång med dokumentationsarbetet och vågar *göra* i praktiken vilket Alnerviks (2013) resultat också visar på.
- Barnen måste bli en del av den pedagogiska dokumentationen såväl genom delaktighet kring innehållet som i reflektioner kring genomförda aktiviteter vilket även Åberg & Lenz Taguchi (2005) och Bjervås (2011) belyser.
- Det krävs stöd från chefen som är väl insatt i begreppet för att kunna komma igång med och driva arbetet med den pedagogiska dokumentationen. Detta stämmer även överens med vad Elfström (2013) kommit fram till i sitt resultat.

I vårt examensarbete framträder en bild av att alla våra respondenter är överens om att så länge som analysarbetet och dokumentationsformen kan förstås på olika sätt, kan det vara svårt att starta upp och utveckla arbetet kring pedagogisk dokumentation. Våra respondenter beskriver pedagogisk dokumentation liksom Alnervik (2013) både som *rörligt och rörigt*. Detta tyder på att det krävs att arbetet kring pedagogisk dokumentation lyfts och implementeras på förskolorna samt att det förs en kontinuerlig diskussion kring vad begreppet står för. Detta för att alla verksamma i

förskolan ska kunna ta sig an teorin i praktiken. Eftersom det ofta är personalförändringar i arbetslaget är det viktigt att arbeta fram en tydlig strategi för hur arbetet med pedagogisk dokumentation ska genomföras och att det finns riktlinjer för hur ny personal ska kunna tillgodogöra sig denna på ett snabbt och effektivt sätt. En av våra slutsatser är att den pedagogiska dokumentationen måste prioriteras för att arbetet ska kunna drivas och utvecklas såsom det beskrivs utifrån våra styrdokument och stödmaterial (Skolverket, 2012).

Den kunskap vi har utvecklat om pedagogisk dokumentation kan vi ta med oss vidare i vårt fortsatta yrkesliv och verka för att pedagogisk dokumentation blir en naturlig del i förskolans verksamhet.

13 Litteraturförteckning

Alnervik, K., 2013. *"Men så kan man ju också tänka"! Pedagogisk dokumentation som förändringsverktyg i förskolan.* Jönköping: Högskolan i Jönköping.

Bjervås, L.-L., 2011. *Samtal om barn och pedagogisk dokumentation som bedömningspraktik i förskolan.* Göteborg: Göteborgs Universitet.

Dahlberg, G. & Lenz Taguchi, H. (1994). *Förskola och skola och visionen om en mötesplats.* Stockholm: HLS Förlag.

Dahlberg, G. & Moss, P & Pence, A. (2011). *Från kvalitet till meningsskapande Postmoderna perspektiv- exemplet i förskolan.* Stockholm: Stockholms universitetsförlag.

Davidsson, B & Dimenäs, J (Red.) (2007). *Lära till lärare: Att utveckla läraryrket- vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik.* Stockholm: Liber.

Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken.* Lund: Studentlitteratur.

Elfström, I. (2013). *Uppföljning och utvärdering för förändring - pedagogisk dokumentation som grund för kontinuerlig verksamhetsutveckling och systematiskt kvalitetsarbete i förskolan.* Stockholm: Stockholms universitet.

Fejes, A & Thornberg, R (Red.) (2015). *Handbok i kvalitativ analys.* Stockholm: Liber.

Lenz Taguchi, H. (2011). *Varför pedagogisk dokumentation? Om barnsyn, kunskapssyn och ett förändrat förhållningssätt till förskolans arbete.* Stockholm: Stockholms universitets förlag.

Lenz Taguchi, H. (2012). *Pedagogisk dokumentation som aktiv agent. Introduktion till intraaktiv pedagogik.* Malmö: Gleerup.

Lindqvist, G. (1999). *Vygotskij och skolan: Texter ur Lev Vygotskijs pedagogisk psykologi kommenterade som historia och aktualitet.* Lund: Studentlitteratur.

Patel, R. & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Pramling Samuelsson, I. & Asplund Carlsson, M. (2003). *Det lekande lärande barnet i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber.

Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. (2006). *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket, (2010). *Läroplan för förskolan, Lpfö 98 reviderad 2010*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket, (2012). *Uppföljning och utvärdering för förändring- pedagogisk dokumentation som grund för kontinuerlig verksamhetsutveckling och systematiskt kvalitetsarbete i förskolan*. Stockholm: Stockholms universitet.

Språkrådet, (2008). *Svenska skrivregler*. Stockholm: Liber.

Vetenskapsrådet, (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*, u.o.: Vetenskapsrådet.

Wehner- Godée, C. (2010). *Att fånga lärandet- Pedagogisk dokumentation med hjälp av olika medier*. Stockholm: Liber.

Åberg, A. & Lenz Taguchi, H. (2005). *Lyssnandets pedagogik- etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Stockholm: Liber.

14 Bilaga 1

14.1 Intervjufrågor

1. Hur länge har ni arbetat med pedagogisk dokumentation?
2. Vad innebär den pedagogiska dokumentationen för dig/er? Vilka fördelar respektive nackdelar upplever du/ ni? Hur används den?
3. Hur introducerades arbetet med pedagogisk dokumentation på er arbetsplats? Har du/ni för utbildning/fortbildning i arbetet med pedagogisk dokumentation?
4. Hur används dokumentationen i arbetslagets planering?
5. Hur används det ni dokumenterat? Påverkar dokumentationen ert vidare arbete? I så fall på vilket sätt?
6. Vilken metod/ arbetsverktyg för pedagogisk dokumentation föredrar ni?
7. Hur har arbetet med pedagogisk dokumentation påverkat ditt synsätt på din roll som förskollärare?
8. Vilken är den pedagogiska dokumentationens roll för barnens lärande?
9. Hur gör ni barnen uppmärksamma på den pedagogiska dokumentationen?
10. Får barnen möjlighet att se/ följa sin dokumentation? I så fall på vilket sätt?
Om nej, varför inte?
11. Har ni stött på några hinder i arbetet med den pedagogiska dokumentationen? I så fall vilka?

Bilaga 2

14.2 Samtyckesblankett

Jag samtycker härmed till att medverka i studien och vet vad studiens syfte är. Jag har informerats om mitt deltagande i studien och att deltagandet är frivilligt och att jag när som helst kan avbryta min medverkan utan några som helst negativa följder. De uppgifter som framkommer under intervjun kommer inte att föras vidare och mitt namn kommer inte att presenteras i det slutgiltiga arbetet. De uppgifter som framkommer under intervjun kommer att behandlas på ett sådant sätt, så att min identitet inte röjs. Uppgifterna kommer att bevaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem. Den information jag lämnar kommer endast att användas till detta examensarbete men jag är medveten om att slutversionen är offentlig.

Ort och Datum

Respondent

Studenter

Maria Bergquist

Maria Johansson

Handledare: Gisela Hofmann